

FOCUS

Camaldulenzen vieren milleniumfeest

'Duizend jaar als één dag'

Tim Peeters

De camaldulenzen of witte benedictijnen hebben 2012-2013 uitgeroepen tot een millenniumjaar boordevol vieringen, tentoonstellingen en congressen in en rond de Sacro Eremo van Camaldoli, gelegen in de Toscaanse Apennijnen. Hier stichtte de heilige Romualdus (ca. 952-1027), zo'n duizend jaar geleden¹, een kleine gemeenschap van eremieten en cenobieten, die zich al snel ontpopte tot een nieuwe monastieke orde. Waar staat die duizendjarige orde voor? En vooral, welke zijn de wortels van die merkwaardige 'eik' met vele grillige 'uitlopers' in zijn 'kruin'?

De bronnen van Camaldoli

'Sterilitatis impatiens': zo wordt de persoonlijkheid van Sint-Romualdus getypeerd door zijn biograaf, de beroemde monnik, kardinaal en kerkleeraar Petrus Damiani (1007-1072). Vrij vertaald betekent dit: 'hij die geen onvruchtbaarheid verdraagt'. Het is niet eenvoudig om de figuur en het bewogen leven van Romualdus te schetsen, want de man was tegelijk monnik en missionaris, kluizenaar en predikant, hervormer en behoeder. De veelzijdigheid van de vader straalde trouwens ook af op de kinderen. Zo sprak Bruno van Querfurt († 1009), die de belevenissen van de eerste volgelingen neerschreef, over het 'triplex bonum' dat de romualdese spiritualiteit in zich draagt: het 'drievoudig goed' van kloosterleven, hermitage-ervaring en drang tot evangelisatie, vergezeld met het verlangen naar het martelaarschap. In de schoot van de camaldulenzenfamilie zijn inderdaad vele charisma's mogelijk: men kan er volgens het benedictijnse model in gemeenschap leven, men kan er zich als eremiet of recluse terugtrekken, men kan ook missionaris worden (vergeten we niet dat de eerste missionarissen in Polen camaldulenzen waren) of pastoor, leraar of academicus.

Toch herkenden zich niet alle volgelingen van de heilige Romualdus in dit drievoudig paradigma. Dat blijkt uit de splitsing van de orde in twee autonome takken. De eremieten van de Monte Corona keerden in de zestiende eeuw radicaal terug naar de ‘eerste liefde’ van de camaldulenzenvader: het zuivere solitaire leven. Er ontstond een nieuwe congregatie die zich afzette tegen het gemeenschapsleven van de andere camaldulenzen. Dit bewijst alleen maar hoe moeilijk het is om drie idealen samen te houden. Het principe van het ‘drievoudige voordeel’ is dan ook geen oorspronkelijke gedachte van Romualdus zelf, maar een persoonlijke interpretatie van Bruno van Querfurt.

Uit het voorgaande laat zich gemakkelijk raden dat al wie meer wil weten over het leven van Sint-Romualdus niet buiten twee voornamelijk literaire bronnen kan: *De vijf broeders* van Bruno van Querfurt (ca. 1008) en *Het leven van de zalige Romualdus* (1042) van de hand van Petrus Damiani.² Geen van beide werken kunnen we echter als historische bronnen in de hedendaagse zin van het woord beschouwen. Het gaat hier eerder om hagiografieën, doorspekt met de nodige mirakels en overdrijvingen. Dat Romualdus volgens Damiani maar liefst 120 jaar zou geworden zijn, is er een sprekend voorbeeld van. Toch bestaat er tussen beide auteurs een zekere hiërarchie in geloofwaardigheid: Bruno van Querfurt was een directe volgeling van Romualdus, hij schreef zijn relaas dus als ooggetuige; Damiani daarentegen kon zich enkel beroepen op mondelinge overleveringen van zijn confraters in de hermitage van Fonte-Avellana. Het is trouwens zo goed als zeker dat Damiani de tekst van *De vijf broeders* nooit gekend heeft. Hoe dan ook, uit beide geschriften vallen toch wel een aantal feiten en lijnen uit het leven van de stichter der camaldulenzen te destilleren.

Een bewogen start

De heilige Romualdus werd omstreeks 952 in Ravenna geboren. Hij was de zoon van een adellijke en bemiddelde familie. Als jongeman raakte hij ongewild betrokken in een erfeniskwestie die tussen zijn vader en oom werd uitgevochten. Dit conflict zou het einde inluiden van zijn onbezorgde rijkeluisleventje. Hij zag met eigen ogen hoe zijn vader in koelen bloede zijn broer neerstak met het zwaard. Romualdus besliste prompt om zich voor veertig boetedagen, de toenmalige canonieke straf voor moord, terug te trekken in de Sint-Appolinarisabdij van Classe, tot op vandaag wereldberoemd om haar fraaie mozaïeken. Aan het einde van de tiende eeuw was Classe op sociaal-politiek vlak veruit de meest invloedrijke abdij in Noord-Italië. Maar de monastieke tucht onder de monniken was ver te zoeken en de hervormingsideeën van Cluny schoten er nauwelijks wortel. Toch besliste Romualdus om er in te treden, ergens tussen de jaren 972 en 975. Dat zou trouwens ook zijn vader doen, maar dan in een naburig klooster.

De jonge novice was vurig, te vurig volgens sommigen van zijn confraters. Romualdus’ vrijpostigheid werkte immers al snel op de zenuwen, zodat zijn

aanwezigheid in de gemeenschap na enige tijd onhoudbaar werd. Toen hij op zekere dag hoorde spreken over een zonderlinge kluizenaar in de buurt van Venetië, een zekere Marinus, was zijn nieuwsgierigheid naar die levensstijl gewekt. Deze excentrieke eenzaat, die aan de rand van een lagune woonde, was een 'selfmade' eremiet. Petrus Damiani had geen grote dunk van Marinus. Hij noemde hem 'een simpele ziel zonder vorming'. Wat er ook van zij, Romualdus ontdekte in Marinus wel de kiemen van zijn eigen roeping: het verlangen naar de woestijn.

Met het bezoek aan Venetië door Guarinus, de vermaarde abt van de Sint-Michielsabdij van Cuxa, brak voor Romualdus een nieuwe en beslissende levensfase aan. De abdij van Cuxa, gelegen in de Franse Pyreneeën, was doordeesemd van de geest van Cluny en genoot een grote uitstraling als centrum van spiritualiteit en wetenschap. Romualdus vergezelde de abt naar zijn bakermat en ontving in Cuxa een kluizenaarshut die hij samen met een andere monnik deelde. Het principe van een 'dubbelkluis' waarin twee eremieten samenhookten en van elkaar gescheiden werden door een muur met een venstertje, zou Romualdus later radicaal verwerpen. Een tragische gebeurtenis, waarover straks iets meer, zou hem hiertoe dwingen.

De rijkge vulde kloosterbibliotheek van Cuxa werd voor Romualdus de biotoop voor zijn verdieping in de woestijnvaders. Hier kon hij zijn verlangen naar de woestijn ook intellectueel funderen. Hij leerde er bovendien de *Regel van Benedictus* liefhebben. Die leefregel werd de entstok voor al zijn latere stichtingen. Maar na een tiental vredige jaren bracht een onrustwekkend nieuwtje over zijn vader een abrupt einde aan Romualdus' verblijf in de Pyreneeën. Het gerucht deed immers de ronde dat deze wou uitreden. Om dat te verhinderen, bezocht de zoon zijn oude vader in Ravenna. Toen die missie geslaagd was, zocht Romualdus de eenzaamheid weer op, dit keer in de nabijheid van Classe.

Na enige tijd meldden zich spontaan de eerste kandidaten aan, die door Romualdus bereidwillig werden ontvangen. Maar al vlug kwam de leermeester tot de vaststelling dat het solitaire leven enige onderscheiding en voorbereiding vroeg. Hij besliste om wat verderop een klooster op te richten, waar de nieuwelingen zich door het gemeenschapsleven konden laten kneden alvorens zich in een kluizenaarshut te wagen. Zo tekende zich meteen de blauwdruk af die de camaldulenzenorde uniek maakt binnen het westerse monachisme: de originele combinatie van het *cenobitische* en *anachoretische* monnikendom, van een monastiek leven in gemeenschap (*cenobieten*) en in eenzaamheid (*anachoreten*). Dat grondprincipe paste Romualdus in bijna elke nieuwe stichting toe, hier en daar zelfs in een mix van mannen en vrouwen. In Camaldoli zelf, het late kroonstuk van Romualdus, vormde een communauteit monniken in het dal een buffer om de stilte en de eenzaamheid van het handjevol eremieten in het hooggebergte te beschermen. Net als de kartuizers wonen de solitaire camaldulenzen in afzonderlijke cellen, met een klein oratorium en een ommuurd tuintje. Maar in tegenstelling tot kartuizerkloosters, waar de cellen symmetrisch rond een pandhof gebouwd zijn, bestaat een camaldolese

Steegje in de Eremo di Camaldoli. © foto: Francesco Gasparetti.

hermitage uit verschillende rijen van drie tot zes (of zelfs nog meer) cellen naast elkaar.³ Vanuit de lucht lijkt het wat op een minidorpje, met rijen huisjes links en rechts.

IJverzucht en beproeving

Rond de millenniumwisseling nam de stichtingsijver van Romualdus pas echt een hoge vlucht: kloosters en hermitages ontstaan rond Ravenna, Subiaco, Orvieto, Todi, Perugia, Siena, Urbino en zelfs op het schiereiland Istrië dat vandaag gedeeld wordt door Kroatië en Slovenië, toen hij er ziek viel op zijn tocht naar Hongarije. Al die tijd bekleedde Romualdus slechts één keer het ambt van canoniek overste, met name toen hij zich eind 998 op aandringen van keizer Otto III (980-1002) tot abt van Classe liet verkiezen. Dat abbatiale avontuur duurde trouwens niet eens een vol jaar: de stijl van de strenge vader ‘pakte geen verf’ bij de lakse communautiteit. Een andere vermeldenswaardige wending was de zending van de eerste missionarissen naar Polen en Oekraïne. Bruno van Querfurt was een van hen. Hij stierf in 1009 de marteldood op de grens tussen Polen en Litouwen. En hij bleef lang niet de enige martelaar in de prille camaldulenzenfamilie.

Een tragisch dieptepunt in Romualdus’ leven was de beschuldiging van seksueel misbruik door een van zijn volgelingen. Het incident vond plaats in de hermitage van Sitrië, niet ver van Gubbio. Een jonge homoseksuele monnik benaderde er meerdere medebroeders. Romualdus wees hem daarom met

streng toon terecht. Nadien beweerde de jongeman echter dat hij door de vader zelf in zijn cel was aangerand. Het ontstellende gerucht verdeelde de communautiteit al vlug in twee kampen: zij die het nieuws geloofden en zij die het bestreden. Petrus Damiani gaat in zijn *Vita* uitvoerig op het gebeuren in: hij noemt de jonge monnik een 'duivels figuur' en neemt vurig de verdediging van Romualdus op zich. Damiani's defensie heeft iets lachwekkends: "Want ook al had hij het gewild", zo schrijft hij letterlijk, "de toestand, de lusteloosheid en het onvermogen van zijn verzwakte lichaam hadden het toch niet mogelijk gemaakt."⁴ Romualdus van zijn kant hulde zich in stilzwijgen en trok zich als recluse in zijn cel terug, volgens de overlevering meer dan zeven jaar. Als we Petrus Damiani mogen geloven, onderwierp hij zich aan een bovenmenselijk vasten en een extreme zelfkastijding. Hij zou er bovendien hebben uitgezien als een doorgewinterde, stinkende clochard: "Hij waste zijn boetekleren nooit, maar hij ging er mee in de regen staan en wisselde ze maar eens in de maand. Nooit liet hij een scheermes over zijn hoofd gaan. Slechts af en toe, wanneer zijn haren en baard echt te lang waren, knipte hij die bij met een schaar."⁵ Alle karikaturen ten spijt schafte Romualdus wel definitief de gewoonte af om met twee eremieten een dubbelkluis te bewonen. Voortaan leefde elke kluisenaar alleen.

Zoals al gezegd zette Romualdus de kroon op zijn monastieke werk pas op het einde van zijn leven. Hij stichtte de *Sacro Eremo* van Camaldoli rond het jaar 1025, de enige originele stichting die de geschiedenis overleefde. Merkwaardig dat Petrus Damiani er geen melding van maakt. Maar waarschijnlijk had Camaldoli toen nog niet de reputatie die het later zou verwerven. Romualdus verbleef hooguit twee jaar in Camaldoli. Toen hij zijn krachten voelde afnemen, trok hij zich terug in de hermitage van Val di Castro, gelegen in de Marche. Daar overleed hij in de nacht van 19 juni 1027, alleen in zijn cel, zoals hij het uitdrukkelijk gewent had. In de vijftiende eeuw werd het lichaam van Sint-Romualdus overgebracht naar de kloosterkerk van Fabriano, waar het nog steeds rust. Pas in 1980 werden de relieken authentiek verklaard.

De Kleine Regel van de heilige Romualdus

Romualdus liet bij zijn dood geen geschreven regel na. Dat is niet verwonderlijk, hij had nooit de stichting van een nieuwe orde voor ogen. Die vrucht was het werk van zijn volgelingen. In het slothoofdstuk van *De vijf broeders* vinden we echter wel de *Kleine Regel van Romualdus*, volgens de traditie door de meester zelf aan een van zijn leerlingen ingefluisterd. Hoewel dit laatste historisch lang niet zeker is, vormt dit korte fragment een literaire parel uit de westerse monastieke traditie. Om die reden past het hier de tekst integraal te citeren:

Zit neer in je cel zoals in het paradijs. Vergeet de wereld en werp hem van je schouders. Wees waakzaam voor je gedachten, zoals een goede visser voor de vissen. De enige weg die je volgen moet, vind je in de psalmen; verlaat die nooit. Wanneer je nog nieuw bent en je er niet in slaagt om te

bidden zoals het zou moeten, ondanks je oorspronkelijke vuur, grijp dan elk moment aan om de psalmen vanuit je hart te zingen en ze met je geest te begrijpen. Wanneer verstrooiingen je overvallen tijdens het lezen, geef dan niet op; keer vlug naar de tekst terug en leg je er opnieuw met je verstand op toe. Plaats je bovenal met een nederige houding in de aanwezigheid van God, zoals iemand die voor de keizer staat. Kom los van jezelf en zit neer als een klein diertje, tevreden met Gods genade. Besef dat je niets zult smaken en niets te eten zult hebben, wanneer God het jou niet als een moeder schenkt.⁶

Wat meteen opvalt, is het geduld waarmee de monniken, en zeker de nieuwelingen, worden benaderd: ze mogen zich niet te vlug laten ontmoedigen door gedachten of verstrooiingen die het gebed doorkruisen. Volhouden is de boodschap van de meester! Heel bijzonder in de *Kleine Regel* is de verwijzing naar de keizer: Romualdus was min of meer gewoon om met de groten der aarde om te gaan. Hij ontmoette meermaals Otto III en Hendrik II (ca. 978-1024). Een monnik moet voor God staan zoals een onderdaan voor de keizer: weliswaar nederig en eerbiedig, maar tegelijk ook vrij en mondig. Het kleine diertje (*'pullus'*, afgeleid van *'parvulus'*, 'klein') verwijst uiteraard naar de relatie tussen God als Schepper en de mens als schepsel. De metafoor van de kloek en het kuiken is niet ver weg. Tot slot willen we nog even aanstippen dat Romualdus God niet wil vervrouwelijken door het beeld van de moeder te gebruiken: God *is* geen moeder, maar handelt *als* een moeder. Het toekennen van vrouwelijke of moederlijke kwaliteiten aan God is trouwens niet zo vreemd aan de middeleeuwse mystiek.

Sint-Romualdus. Detail uit het fresco *Kruisiging met heiligen* van Fra Angelico (1395-1455), klooster van San Marco, Firenze.

De verschillende takken van de orde der camaldulenzen

Slechts met een klein groepje van vijf eremieten trok Romualdus zich in het hooggebergte van Camaldoli terug. Een van hen stelde hij tot overste aan. Zelf liet hij die kelk aan zich voorbij gaan. De levensfilosofie in de *Sacro Eremo* was heel simpel: eenzaamheid in de cel, vasten en stilzwijgen. De *Regel van Benedictus* gold zowel voor de cenobitische als de anachoretische monniken als juridisch basisdocument om het dagelijkse leven te organiseren. Uiteraard hanteerde die laatste categorie een soepeler interpretatie van een leefregel die in wezen niet voor hen geschreven was. Ook de eerste camaldolese constituties (1080-1085) werden op de *Regel van Benedictus* gefundeerd.

Vanaf het begin van de twaalfde eeuw ontpopte Camaldoli zich tot het centrum van een nieuwe monastieke familie, niet zozeer door nieuwe stichtingen, maar door de incorporatie van bestaande kloosters. In 1113 werd de

Kluis in de Sacro Eremo van Camaldoli. © foto: Magnani.

camaldulenzenorde door Rome canoniek erkend. De prior van de *Sacro Eremo* werd benoemd als hoofd van drie hermitages en 25 kloosters. Meteen verraadt dit onevenwicht het wormpje dat stilletjes de eremitische wortel van de camaldulenzenboom had aangevreten. Tegen het begin van de zestiende eeuw was het zo gulzig geweest, dat alleen nog in Camaldoli zelf kluizenaars te vinden waren. Een terugkeer naar de oorsprong werd een noodzaak. Met de intrede van een jonge monnik in 1510, de zalige Paulus Giustiniani (1476-1528), die ook prior werd, schoot een nieuwe twijg op die al vlug zou uitgroeien tot een nieuwe tak binnen de orde. De voortdurende onrust die de af- en aanloop van pelgrims en cenobitische monniken in de *Sacro Eremo* teweegbracht, deed Giustiniani besluiten om de solitaire rust elders te zoeken. Hij trok zich terug in een grot nabij Perugia. Toen enkele volgelingen zich bij hem aansloten, nam hij zijn *Regel voor eremieten en reclusen*, die hij destijds als prior geschreven had, als richtsnoer voor de nieuwe communauteit en voor alle latere stichtingen. Rond 1530 werd de hermitage op de Monte Corona⁷ bij Perugia het moederklooster van de *Congregatie van de Camaldulenz-eremieten van de Monte Corona*.⁸ Giustiniani brak dus voorgoed met de cenobitisme in de romualdese traditie. Vandaag heeft de congregatie kloosters in Italië, Polen, Spanje, de Verenigde Staten en Venezuela.

In de loop der eeuwen splitsten zich nog drie andere takken van de moederstronk af, maar geen van hen overleefde lang. Uiteindelijk vonden de kloosters van Camaldoli midden twintigste eeuw aansluiting bij de *Confederatie van de*

Camaldulenzen vieren in 2012

een greep uit het programma

- 19 juni:** Gedenkdag van de heilige Romualdus. In Camaldoli gaat de generaal-prior van de camaldulenzen voor.
- 11 juli:** Abt-primaat Notker Wolf, de hoogste man van de benedictijnse confederatie, resideert in Camaldoli de plechtigheid van het hoogfeest van de heilige Benedictus, patroon van Europa.
- tot eind juli:** Tentoonstellingen in Arezzo (Museum Middeleeuwse en Moderne Kunst) en Venetië (Nationale Bibliotheek i.s.m. Museum Correr en Archeologisch Museum) over de stichter van de orde en de verwezenlijkingen van zijn navolgers.
- 14 juli - 26 aug.:** Filatelie-expo over de *Divina Commedia* (Dante) in de Sala della Musica van Camaldoli.
- 23 augustus:** Kerkwijdingsfeest in de Sacro Eremo. Mgr. Riccardo Fontana, aartsbisschop van Arezzo-Cortona-Sansepolcro, leidt de plechtigheid.
- 3 - 6 oktober:** Symposium over de hedendaagse, monastieke spiritualiteit in Camaldoli.

Meer info: www.camaldolimillenario.it en www.ereamicamaldolesi.org.

benedictijnenorde. Sindsdien vormen zij de *Congregatie van camaldulenzermunniken van de Orde van Sint-Benedictus*. Deze ‘witte benedictijnen’ hebben kloosters in Italië, Californië, Brazilië en Indië. Ook nu nog zijn de eremieten in de minderheid. De vrouwelijke tak, de camaldulenzersinnen, bezit huizen in Italië, Frankrijk, Polen, de Verenigde Staten, Brazilië, Indië en Tanzania.

De reclusen

Kluizenaarschap heeft in de westerse en oosterse kerken heel wat bijzondere gedaanten aangenomen: er waren eremieten, mannen zowel als vrouwen, die zich eenzaam terugtrokken op een berg of op een eiland, anderen verkozen een grot of een grafspelonk, of ze verbleven in de buurt van een abdij of een parochiekerk. De meest extremen onder hen zijn ongetwijfeld de stylieten en de reclusen. Stylieten of pilaarheiligen gingen, in navolging van Simeon de Oudere († 459) die de methode in Syrië beproefde, soms jarenlang op een hoge zuil zitten om zich van de wereld af te zonderen. Reclusen zochten het letterlijk lager: ze lieten zich opsluiten of zelfs inmettelen in een cel of in een graf om symbolisch aan de wereld te sterven.

In het hedendaagse westerse monachisme bestaat deze laatste radicale vorm van kluizenaarsleven enkel nog bij de camaldulenzen, en dit zowel bij de vrouwelijke als bij de twee mannelijke takken.⁹ Reclusie houdt in dat de cel nooit wordt verlaten, tenzij zeer uitzonderlijk of uit noodzaak. Dit kan voor enkele dagen, maanden of jaren, als een soort retraite, maar evengoed levenslang. De *Constituties van Monte Corona* laten permanente reclusie enkel toe mits goedkeuring van het generale kapittel. De voornaamste criteria zijn de

De kluis van zuster Nazarena Crotta in het camaldulenzersinnenklooster van Sant'Antonio Abate in Rome. Ze sliep er op een houten verhoog waarop een kruis was bevestigd. Naast haar slaapstee een smal deurtje met een lap stof die nooit opzij ging, ook niet als haar bezoeker erom vroeg.
© foto: www.camaldolesiromani.it.

fysieke gezondheid en het psychologisch evenwicht. Het is alleen aan de prior toegestaan om de reclusen eens per week te bezoeken. Hij kan trouwens ook beslissen om de observantie tijdelijk op te schorten. Bij de camaldulenzers-eremieten van Monte Rua bij Padua leefde dom Gianmaria uit Tokyo maar liefst zestien jaar ononderbroken als recluse tot zijn dood in 2009. Momenteel is er nog één levenslange recluse, dom Nicolas uit Portorico, die bij de camaldulenzers-eremieten in Ohio (USA) verblijft.

In de traditie van de camaldulenzen is reclusie vooral een mannelijk fenomeen. De laatste vrouwelijke naam in het menologium dateert uit de dertiende eeuw. Nazarena Crotta, de bekende recluse van Rome, pikte in 1945 de draad echter weer op. Zij trok zich maar liefst 45 jaar lang in het camaldulenzersinnenklooster van *Sant'Antonio Abate* op de Aventijn terug. Haar merkwaardige levensloop spreekt tot de verbeelding van al wie houdt van radicale geloofsuitingen. (Zo sterk zelfs dat sinds enkele jaren, op de plek waar zuster Nazarena leefde, alweer een nieuwe recluse het avontuur heeft aangedurfd.)

Julia Crotta werd in 1907 in het Amerikaanse Hartford (Connecticut) geboren in een Italiaans migrantengezin. Reeds als kind was ze gepassioneerd door muziek, ballet en sport. Ze studeerde piano, viool en harmonie aan de conservatoria van Hartford en New York en later muziektheorie en letteren aan de universiteiten van Yale en New Haven. Naast Latijn en Grieks, volgde ze cursussen Frans, Italiaans en Duits. Tijdens een retraite in 1934 overviel Julia een heel apart gevoel. Ze sprak later over haar '*nox beatissima*', de nacht die haar hele leven veranderde en haar de woestijn inlokte. Het 'donkere' onderscheidingsproces kostte haar ettelijke jaren. Na een kortstondige poging in de Karmel van Newport (Boston), trad ze begin 1938 bij de camaldulenzersinnen in Rome in. Omdat ze de eenzaamheid er niet radicaal genoeg vond, verhuisde ze een jaar later naar de Franse karmelietessen in de stad. In juli 1944 leek het avontuur voorbij. Crotta verliet de Karmel en ging als secretaresse in een bank aan de slag. Tot haar biechtvader, een kapucijn verbonden

aan de Romeinse Curie, haar overtuigde om zich als recluse te vestigen in het klooster op de Aventijn.

Op 21 november 1945, de ochtend van haar intrede in de kluis, werd Julia door paus Pius XII persoonlijk ontvangen. Die zou zich na het lezen van haar zelfgeschreven regel voorover gebogen hebben en gefluisterd: “Is het niet wat streng?”¹⁰ Hoe dan ook, die dag begon voor Julia Crotta, die de naam Maria Nazarena ontving, haar levenslange reclusie. Tot haar dood op 7 februari 1990 bleef ze, op enkele doktersbezoeken na, ononderbroken in haar cel.¹¹ Die was slechts enkele vierkante meters groot, met een raam, een klein dakterras en een kijkgat in de kerkmuur om de eucharistie te volgen. Paus Paulus VI en Johannes Paulus II bezochten haar persoonlijk, maar op de vraag om haar gezicht toch eens eventjes te tonen, ontvingen beide heilige vaders een resoluut neen. Van consequentie gesproken!

‘Duizend jaar als één dag’

Samen met de kartuizers zijn de camaldulenzen, vooral de tak van Monte Corona, de behoeders van een eeuwenoud monastiek ideaal uit de westerse kerkgeschiedenis. Meer dan alle andere kloosterorden zijn zij naar de roots van het monachisme teruggekeerd: het solitaire leven in de woestijn. Zowel het charisma van Sint-Romualdus als dat van de heilige Bruno van Keulen (ca. 1030-1101) is er in geslaagd om de woelige wisseling der tijden te doorstaan. Beide stichters verschaften hun volgelingen een solide basis, zo stevig als het bijbelse besef dat “voor de Heer één dag als duizend jaar [is], en duizend jaar als één dag” (2 Pe 3,8).

Het strikte contemplatieve leven blijft bij veel tijdgenoten, ook bij gelovigen, heel wat vraagtekens oproepen. En de ene vorm al wat meer dan de andere. Kluisenaars en reclusen delen vaak als eersten in de klappen. Buiten het geloof in de kracht van het gebed en het offer heeft deze levensvorm geen enkele zin. Maar hij getuigt wel van de evangelische dwaasheid die elke feestvreugde, zeker die van het camaldolese jubeljaar, een intense diepgang geeft.

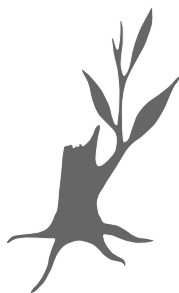
Tim Peeters is priester van het aartsbisdom Mechelen-Brussel, rechter aan de Interdiocesane Rechtbank van Eerste Instantie en lid van de stuurgroep voor de opleiding tot permanent diakonaat en pastoraal werk van het aartsbisdom. Hij is auteur van het boek *Gods eenzame zwijgers. De spirituele weg van de kartuizers* (2007) en hij vertaalde, samen met Guerric Aerden ocsa, de *Gewoonten* van Guigo de Kartuizer (2011).

¹ Hoewel, zo nauw nemen de camaldulenzen het nu ook weer niet met de historische feiten: de meeste historici zijn het er immers over eens dat niet 1012, maar eerder 1025 het jaar was waarin de orde van Camaldoli (osb.cam) ontstond.

² Cf. Louis-Albert Lassus, *Saint Romuald. L'eremite-prophète*, Ed. Sainte-Madeleine, La Barroux, 1991; Thomas Matus, *Alle origini di Camaldoli. San Romualdo el cinque fratelli*, Ed. Camaldoli, Camaldoli, 2003.

³ De originele mix tussen het anachoretische en cenobitische monachisme bestaat in de kartuizerorde dan ook in een heel andere vorm. Bij kartuizers is immers is immers geen plaats

- voor echte cenobieten. Cf. Octavo (ed.), *Camaldoli. Sacro Eremo e Monastero*, Firenze, 2000, blz. 15-16; Tim Peeters, "De kartuizerorde en het benedictijnse monnikendom: twijgen aan dezelfde stronk?", in: *De Kovel* 6 (2009/jan.), blz. 8-14; Tim Peeters, *Inleiding*, in: Guigo de Kartuizer, *Gewoonten. Een leefregel voor kluizenaars in gemeenschap*, Damon, Budel, 2011, blz. 20-21.
- ⁴ Petrus Damiani, *Vita del Beato Romualdo*, in: Thomas Matus, *Alle origini di Camaldoli*, blz. 170.
- ⁵ Ibidem, blz. 173.
- ⁶ *La 'Piccola Regola' di San Romualdo, fondatore di Camaldoli*, Ed. Camaldoli, Camaldoli, 2009.
- ⁷ De eremieten verlieten Monte Corona in 1861. Pas in 1981 werd de Eremo opnieuw leven ingeblazen, dit keer door de monialen van Bethlehem. In 1990 werden zij door monniken van Bethlehem vervangen.
- ⁸ Een mooi getuigenis over het bezoek aan de camaldulenzen in Cucco nabij Perugia is te lezen in het reisverslag van Freddy Derwahl, *Kluizenaars. Avonturen in eenzaamheid*, Tielt, Lannoo, 2001, blz. 139-150.
- ⁹ In het oosterse monachisme bestaat reclusie o.a. bij de monniken van de berg Athos.
- ¹⁰ Getuigenis van pater Giovanni Merli, ofm.cap., in: Emanuela Ghini, *Oltre ogni limite. Nazarena monaca reclusa 1945-1990*, Rome, Ed. OCD, 2007, blz. 180. Cf. Thomas Matus, *Nazarena. Una monaca reclusa nella comunità camaldolese*, Pazzini, Ed. Camaldoli, 1998.
- ¹¹ In 1959 ontving Nazarena een nieuwe, meer afgelegen cel in het klooster. Hierin verbleef ze tot haar dood in 1990.

DRUKKERIJ

PEETERS

 n.v.

WAROTSTRAAT 50

3020 HERENT, BELGIË

Tel. (016) 49 03 07 fax (016) 48 14 86

E-mail: orient@orientaliste.com

Inspireert vanuit de bronnen